

WAT KAN DAT MOET

Spijkerkwartier weer Beregoed

inleiding

Onder de naam Werkgroep Spijkerkwartier zijn we met een groeiend aantal bewoners van onze wijk nu een jaar bezig ons te weer te stellen tegen de verpaupering van het Spijkerkwartier. De naam van onze wijk is in het hele land bekend; helaas vrijwel uitsluitend in negatieve zin door randverschijnselen rond de prostitutie. We weten intussen, dat er naast deze problemen nog veel meer aan de hand is in het Spijkerkwartier.

Maar wij zijn er zo mogelijk nog meer dan een jaar geleden van overtuigd, dat de toestand niet hopeloos is; dat het de moeite waard is van onze wijk een prettige, leefbare plek te maken. Vanuit dat vertrouwen willen we spijkeren aan de toekomst; onze toekomst.

Om aan te geven waar we naar toe willen, hebben we dit boekje samengesteld op de volgende wijze:

1. geschiedenis van de laatste 50 jr.
 2. het ontstaan van de wijk
 3. 3 bewoners aan het woord
 4. de leefbaarheid van de wijk
- Op die manier willen we iedereen argumenten geven het wel of niet met ons eens te zijn.

Wij hopen natuurlijk op veel bijval, en rekenen dan ook op de inzet van nog meer mensen om ons doel dichterbij te brengen. Des te eerder zijn we in staat om te zeggen: "Het Spijkerkwartier? Een prima plek om te wonen!"

Arnhem, mei 1976

Werkgroep
Spijkerkwartier.

herinneringen van een oud-bewoner

"Ik ben geboren en getogen in het Spijkerkwartier en ik heb er heel lang gewoond, tot aan het eind van de zestiger jaren toe. Nu woon ik er niet meer, nee. Maar daar kom ik straks nog wel even op terug. Mijn ouders waren gewoon middenstanders, ze hadden een zaak in het

Spijkerkwartier zoals zovelen. Want er waren hier een hoop middenstanders, mensen die een kleine of wat grotere winkel hadden. Als ik ze allemaal nog eens probeer te tellen dan kom ik op zes slagers, zeven bakkers, vijf melkhandels, tien kruideniers, twee ijzersmeden en zo zou ik nog wel even door kunnen gaan.

In de le Spijkerdwarsstraat had je toen een wagenmaker - bijna al het vervoer ging toen nog met paard en wagen of met handkarren - met de bijnaam: "Ruitenkonink". Die bijnaam dankte hij aan de manier waarop zijn haren en zijn baard geknipt waren. Zijn hoofd had daardoor een ruitvormig model.

Tegenwoordig zouden we ons afvragen of al die kleine zakenlui de spoe-ling niet dun maakten. Bedenk dan wel dat er toen, ik spreek nu over 1920 - 1930, veel meer mensen in het Spijkerkwartier woonden dan nu. Op de Rietebek alleen al woonden wel 200 gezinnen.

De Rietebek was een echte volksbuurt met veel arbeiders die los werk deden. Die hadden dus geen vaste baan. Om in tijden van weinig werk toch iets te verdienen, hadden ze daarnaast vaak een handeltje.

Zo woonde er op het Oude Land ene Oosterveld, bijgenaamd "de oude let", die een water- en vuurnering dreef. Daar kon je heet water krijgen om koffie te maken en een blik met gloeiende kolen om de kachel aan te maken. Dan hoefde je niet zelf met kranten en houtjes een vuur te maken.

Er was op de Rietebek veel armoede, vooral in de crisisjaren. Veel kinderen uit de Rietebek gingen dan ook naar de klompenschool aan de Bloemstraat.

Daar kregen ze van de nonnen een paar klompen aangemeten, als de ouders te arm waren om zelf klompen te kunnen kopen.

Ikzelf heb op School 5 aan de Spijkerstraat gezeten. Er waren toen trouwens veel scholen in het Spijkerkwartier. School 5 heb ik al genoemd. Dat was een openbare school. Verder had je nog School 10 en School 15 aan de Scholstraat, de katholieke school aan de Kastanjeaan, waar nu de kleuterschool in zit en de Prinsessenschool. Dat waren allemaal lagere scholen. Er waren twee mulo's: een christelijke aan de Parkstraat en een katholieke aan de Singel. En dan had je natuurlijk nog de H.B.S. aan de Schoolstraat.

Het is geen toeval dat de H.B.S. in het Spijkerkwartier stond; er woonden toen nog steeds veel gezinnen hier die hun kinderen naar de H.B.S. stuurden.

Aan de Parkstraat woonde een aantal juristen die aan de Arnhemse rechtbank werkten.

De namen Couvée en Quintus zullen oudere Arnhemmers nog wel bekend in de oren klinken. Mr. v.d. Grinten, de procureur-generaal heeft tot ver na de oorlog aan de Parkstraat gewoond.

Maar ook andere bekende personen woonden toen hier: Eduard van Beinum, de dirigent, woonde in een van de Brusselse huizen aan de Spijkerstraat.

Daarnaast natuurlijk veel gewone mensen: hoofd- en handarbeiders met een vaste baan, onderwijzers, mensen dus met een vaste positie. De Driekoningenstraat was bijvoorbeeld een straat waar veel van deze mensen woonden.

In de dertiger jaren vertrokken veel gezinnen, die het zich konden veroorloven om beter te gaan wonen, wat wil zeggen met betere sanitaire voorzieningen, centrale verwarming en zo. In de leeg gekomen huizen kwamen pensions, soms ook een groothandel of het huis werd gesplitst en geschikt gemaakt voor meergezinsbewoning. Dat laatste had je toen al vrij veel.

In de oorlog is veel schade aangericht. Ik geloof niet dat er één huis was dat geen schade had. Het meeste werd vernield bij de beschietingen in april 1945, vlak voor de bevrijding van Arnhem. Op een aantal plaatsen brandden huizen tot de grond toe af. In de Hertogstraat, de Dullertstraat, de Post- en Telegraafstraat, op de hoek van de Spijkerstraat en de Prins Hendrikstraat. Die plaatsen zijn nog goed te herkennen door de na-oorlogse bebouwing die er nu staat.

Toen we in juni 1945 terug kwamen, begonnen we eerst het huis weer een beetje bewoonbaar te maken. Ik kan

me nog goed herinneren dat er hele wallen van gebroken glas, stucwerk, hout en puin in de straten lagen. Het herstel heeft toch nog vrij lang geduurd, niet in de laatste plaats door allerlei ingewikkelde schaderegelingen. Maar in 1955 was de zaak wel weer zo'n beetje geklaard.

Zo omstreeks 1964-65 zijn er een hoop dingen veranderd in het Spijkerkwartier.

Het belangrijkste daarvan was wel de komst van de prostitutie. Als ik me goed herinner is het begonnen met een bordeel op de hoek van de 2e Spijkerdwarsstraat en de Spijkerstraat, in het huis, waar daarvoor kruidenier Slothouwer een zaak had.

En toen er een schaaap over de dam was volgden er snel meer. De gemeen-

te heeft er nooit iets tegen gedaan. Ja, als je de wijk in wilde of er uit kwam werd je tot vervelens toe door de politie gecontroleerd.

Op een gegeven moment was het zelfs zo erg dat de politie niet eens meer het Spijkerkwartier in durfde.

En daar zal je dan maar tussen wonen. Veel bewoners zijn toen vertrokken. Ikzelf ook. Ik had toen opgroeiende kinderen. En dan kan je nog zo ruimdenkend zijn, goed is het niet als je kinderen moeten spelen op dezelfde stoep waar ook prostituees werken.

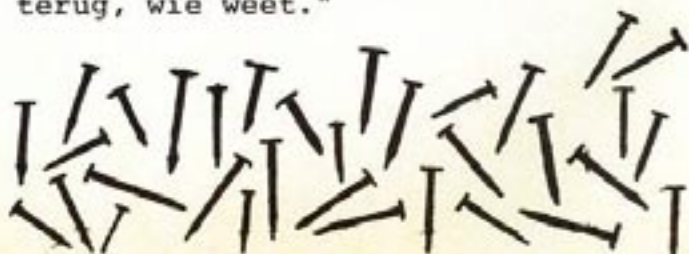
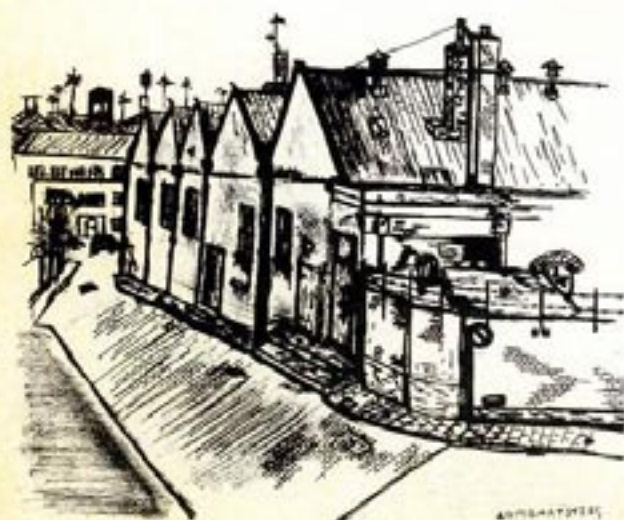
Bovendien werd in die tijd het verkeer snel drukker, zodat de kinderen ook steeds minder mogelijkheden hadden. En toen ben ik maar verhuisd.

Toen kwamen er veel kamerbewoners in die grote huizen: studenten en gastarbeiders.

Ik heb altijd graag in het Spijkerkwartier gewoond, vooral omdat het zijn eigen sfeer had en nog wel heeft. Een beetje deftig en toch gezellig.

Op dit moment is het veel vergane glorie.

Maar misschien komt het wel weer terug, wie weet."

het ontstaan van de wijk

1 hoe het begon

Op 20 februari 1975 werd de werkgroep Spijkerkwartier opgericht. Of dat een datum is, die in de kronieken van de stad Arnhem bewaard zal blijven, zal de toekomst moeten uitwijzen. Een datum, waarvan inmiddels wel vaststaat dat zij een nieuwe periode in Arnheems ontwikkeling inluidde, is 5 januari 1817. Op die dag keurde koning Willem I het verzoek van de Arnhemse gemeenteraad goed, om de vestingwerken aan de gemeente af te staan. Hierdoor kon een begin gemaakt worden met de slechting van de vestingwerken en de uitleg en verfraaiing van de stad. Als eerste resultaat daarvan ontstonden de Arnhemse singels. Toen in 1829 begonnen kon worden met de afbraak van de hoofd-

wal - welke weer binnen de vestingwerken lag - werd Arnhem definitief bevrijd uit het keurslijf dat de vesting eeuwenlang gevormd had. De meeste gronden buiten de singels hadden toen nog een agrarische bestemming: de hooggelegen gronden, zoals de Arnhemse Enk - waarop later Vlarendal is gebouwd - waren in gebruik als bouwland, de laaggelegen gronden, zoals het Arnhemse Broek, als weiland. Op het overgangsgebied tussen hoge en lage gronden, lagen van oudsher een aantal buitenhuizen met bijbehorende terreinen, die spijkers werden genoemd (het woord "spijker" betekent eigenlijk voorraadschuur). "Het Gelders Spijker" ongetwijfeld het grootste en belangrijkste van deze spijkers werd in 1617 gebouwd in opdracht van Adolf van Gelder, land rentmeestergeneraal van het vorstendom Gelre en het graafschap Zutphen, en stond op de plaats waar eeuwenlang de Boekhorster molen aan de Boekhorsterbeek - later ook wel Rietbeek genaamd - had gestaan. Het Gelders Spijker was een prachtig, rijk van hooggeboomte en water voorzien landgoed, dat te midden van bouw- en weiland lag, en dat men vanaf de Steenstraat kon bereiken via de Spijkerlaan: aan het begin een smal steegje, maar verderop breder en uitkomend op een laan, die aan beide kanten met kastanjabomen was bepland. Het huis zelf stond midden op de Parkstraat ter hoogte van dansschool Wensink, waarvan de naam nog herinnert aan het Gelders Spijker.

2 van 1817 tot 1878

Om te kunnen begrijpen wat er in deze periode in de buurt die wij thans Spijkerkwartier noemen gebeurde, moet allereerst worden nagegaan, hoe Arnhem zich in dit tijdvak ontwikkelde en hoe deze ontwikkeling door het Arnhems gemeentebestuur werd geleid en gestuurd. Als geen andere gemeente in Nederland kende Arnhem in deze periode een sterke bevol-

kingsgroei. Telde Arnhem in 1820 10.000 inwoners, in 1840 bedroeg het inwonersaantal 16.200, dat via 23.400 1860 opliep tot 41.800 in 1880. Het beleid van de gemeente richtte zich in de eerste plaats op het verfraaien en verbeteren van singels en pleinen zodat deze een aanzienlijk uiterlijk zouden krijgen. Dit zou welgestelden aantrekken, die door het kapitaal dat ze meebrachten een gunstige invloed op de welstand van de gemeente zouden hebben. Dit beleid van de gemeente is succesvol geweest, met name na 1850 is Arnhem een geliefde vestigingsplaats geworden

PLATTEGROND VAN ARNHEM, OMTRENT HET MIDDEN DER 17DE EEUW

A 1037. Lichtdr. J. M. Schalekamp, Buksloot.

Spijkerstraat, Arnhem.

p. f. Groothma en Tante Marie

voor welgestelden waaropder "rentenierende kolonialen". Door het slechten van de vestingwerken, aanleggen van de singels en het bouwen van huizen voor welgestelden werd ook de werkgelegenheid krachtig bevorderd, met als gevolg, dat niet alleen welgestelden, maar ook handarbeiders in grote getale naar Arnhem trokken. Onder deze groep ontstond ernstige woningnood. Zij waren - niet in het minst door het ontbreken van enig gemeentelijk beleid op dit punt - geheel overgeleverd aan het "particulier initiatief". Het resultaat was, dat in hoog tempo een aantal buurten ontstonden, die zelfs aan de minimale eisen van omstreeks 1850 nauwelijks voldeden. Ook in het Spijkerkwartier waren zij te vinden. Op de eerste plaats de Rietebeek ter hoogte van de Boekhorsterstraat. De beschrijving van Markus laat aan duidelijkheid niets te wensen over: "De Smoorpotsteeg, tegenwoordig de Boekhorsterstraat geheten, kwam op de Rietebeek uit; in de volksmond heette zij echter "Smeerpotssteeg of Smeerpotslaan", hetgeen ook naar waarheid der toestand aangaf waarin dit krotterige steegje en de daarin uitkomende bijsteegjes verkeerde". Een tweede concentratie van dergelijke sloppen was te vinden bij de Singelstraat en omgeving. Het particulier initiatief speelde een alles overheersende rol bij de aanleg

van nieuwe wijken, zoals ondermeer blijkt uit een beschrijving door² Fockema Andreae "..... want er was in 't geheel geen plan en geen systeem. Particulieren traceerden de straten over hun terreinen en trachtten ze dan aan de gemeente in eigendom en onderhoud over te doen, hetgeen dan wel gelukte. Zo kon de gemeente op de aanleg bijna evenmin invloed uitoefenen als op de bebouwing". Fockema Andreae concludeert dan ook dat alle vaste wil alle orde en regelmaat ver te zoeken was. Dat dit alles niet ongemerkt aan het in aanbouw zijnde Spijkerkwartier voorbij zou gaan is duidelijk. Inmiddels: "de wijze waarop in de blijvende vraag naar aanzienlijken woningen werd voorzien, verschilt in wezen niet van de in Klarendal gevolgde praktijken. Vanzelf moesten de bouwondernemers hier de straten wel wat rechter en breder ontwerpen, daar ze in sloppen of stegen hun huizen niet hadden kunnen bevolken: nochtans werd ook in deze als mooi bedoelde buurten slechts aan minimale eisen voldaan en was de invloed der gemeente weder zeer gering. De huizen in deze straten werden in massaproductie gebouwd met opgesmukte voorgevels en blinde zijgevels; met balkons en sierpleisterwerk aan de straatkant en treurig, onverzorgd uitziende achterkanten (b.v. Brussel-

se huizen). Deze fassade-architectuur vormt een van de belangrijkste karakteristieken van het Spijkerviertel. "De fouten uit den bouwtijd zijn thans in de Spijkerstraat, Spijkerlaan, Driekoningenstraat, Driekoningendwarsstraat en Hertogstraat nog zó openbaarlijk te zien, dat 't me niet nodig lijkt al de klei-

nigheden van het achtereenvolgend ontstaan af te handelen". Met als gevolg dat de oorspronkelijke bewoners van het Spijkerviertel vrij snel hun heil elders zochten, vooral in de transvaalbuurt en de burgemeesterswijk, die omstreeks 1910 gebouwd werden. Veel leegkomende huizen werden gesplitst en door een andere bevolkingslaag betrokken; soms ook wel in gebruik genomen als atelier of kantoor. Aan deze ordeloze toestand kwam omstreeks 1878 een einde, zoals Fockema Andreae het formuleerde: "is de gedachte doorgebroken dat een groeiende stad steeds bedacht moet zijn op veel verdere ontwikkeling dan die van het ogenblik, en daartoe tijdig de mogelijkheid moet openhouden; ook, dat de schoonheid zelfs in een door particulieren geëxploiteerde wijk wel degelijk een openbaar belang is, dat dus met gemeentegeld mag worden gesteund." Aanleiding tot een principieële uitspraak in deze geest vormde het verzoek - in november 1877 ingediend - van H.J. Heuvelink jr. (zoon van de stadsarchitect) aan de gemeente om een bedrag van f 40.000,-- beschikbaar te stellen, voor de aanleg van een boulevard - in 1901 naar zijn vader vernoemd - die liep van de Eusebiusbuitensingel over de weilanden achter de Parkstraat en het Gelders Spijker tot aan de geprojecteerde verlenging van de Hertog-

straat (in 1881 Emmastraat genoemd). Ter weerszijden van deze boulevard moesten aanzienlijke wijken vrijrijzen, met straten van 20 m. breedte. Het verzoek van Heuvelink jr. deed bij de gemeenteraad nogal wat stof opwaaien, maar na veel discussie keurde de gemeenteraad het voorstel in iets gewijzigde vorm goed. Tijdens het debat in de raad over de aankoop van 10.000 vierkante meter grond van H.J. Heuvelink jr. aan de boulevard werden door de toenmalige wethouder G.A.A. van de Wall een aantal behartigenswaardige woorden gesproken: "daarom moet men niet alleen vergoeding geven voor het brede terrein der wegen, waaraan wordt gebouwd, maar ook voor die terreinen, welke men zich wil reserveren voor pleinen en toegangswegen, zodat een volgend geslacht geen moeite meer zal moeten aanwenden om zich deze te verschaffen". Dat het tot 1878 moest duren, voordat deze visie bij de gemeente doorbreekt, wordt nu - honderd jaar later - in het Spijkerkwartier nog dagelijks aan den lijve ondervonden. Daarmee begon voor Arnhem een - meer planmatige - periode van uitbreiding waarvan wij in chronologische volgorde de feitelijke ontwikkeling daartoe willen belichten. In 1853 wordt het plan van de stadsarchitect H.J. Heuvelink tot uitleg van de stad in zuidelijke en oostelijke richting door de gemeenteraad goedgekeurd. In dit plan is ondermeer voorzien tot aanleg van een straat over een gedeelte van de oude Kerkweg, die door het Broek naar Velp liep. Deze straat ontving in 1856 de naam: Spijkerstraat. In de jaren daarna worden de Spijkerstraat en aangrenzende straten geleidelijk bebouwd. In 1868 krijgt de weg die loopt over de gronden van het Gelders Spijker van de Eusebiusbuitensingel tot aan de Kastanjelaan de naam: Parkstraat. In 1871 koopt de gemeente grond aan om de spijkerlaan te kunnen verbre-

den en wordt besloten een straat aan te leggen tussen de Spijkerlaan en de Driekoningenstraat (= Driekoningendwarsstraat) waarbij bepaald wordt, dat de huizen die langs deze straat gebouwd worden tenminste twee verdiepingen moeten tellen. In 1872 verkoopt de toenmalige eigenaresse van het Gelders Spijker, mejuffrouw H. Coops aan de gemeente de Parkstraat, de Kastanjelaan en een drietal straten die toen nog geen naam droegen, voor een bedrag van f 4.000,-. In datzelfde jaar krijgt de gemeente alle straten tussen de Driekoningenstraat, de Steenstraat, de Spoorweg en de Spijkerstraat kosteloos door Mr. W.H. Dullert in eigendom aangeboden, op voorwaarde dat de gemeente zorg draagt voor bestrating, verlichting, waterafloop en daarvoor in ruil wordt gegeven de Dijkstraat. Mr. W.H. Dullert was een zeer geziene Arnhemmer, lid van de gemeenteraad en van 1852 tot 1881 lid van de Tweede Kamer. Het gedenkboek van Arnhem 1813 - 1913 vermeldt een voorval, dat een jaar later gebeurde en illustreert hoe in die jaren nieuwbouw tot stand kwam. Mr. H.W. Dullert was hierbij betrokken omdat B & W voorstelden, de straat die midden over de grond van de heer Dullert loopt, te noemen: Dullertstraat. De heer Dullert maakt hier tegen bezwaar. Het gedenkboek vervolgt dan: "Het enige, wat hij daar ter plaatse deed was in overleg met B & W de straat te traceren, voor het overige was hetgeen hij met de percelen deed ene geldelijke speculatie". B & W kunnen met dit bezwaar meevoelen en stellen voor de straat te noemen: Hertogstraat. Wat hierbij opvalt is, dat een straat reeds - geheel of gedeeltelijk - bebouwd is, voordat hij officieel een naam krijgt. In die tijd zal dit waarschijnlijk eerder regel dan uitzondering zijn geweest. In ditzelfde jaar - 1873 - worden

voornemen was geweest, werden bebouwd".

De genoemde geleidelijkheid in het ontstaan van de bebouwing laat zich verklaren uit het feit, dat de stormachtige groei van de bevolking omstreeks 1880 afneemt en er daarna sprake is van een meer rustige ontwikkeling. Bovendien zette in 1878 een internationale economische crisis in, die - hoewel veel minder ernstig dan in de dertiger jaren van deze eeuw - een remmende invloed had op de bedrijvigheid. Tegelijkertijd nam de betekenis van Arnhem als vestigingsplaats voor welgestelden af, zonder dat daar een aanwijsbare andere welvaartsbron voor in de plaats kwam. Arnhems gouden tijd - met alle voor- en nadelen van dien - was voorbij.

In dezelfde periode doen allerlei nieuwe voorzieningen in Arnhem hun intrede: in 1882 de waterleiding en de telefoon. In 1893 de riolering en in 1907 de electriciteit, waarvoor aan de Nieuwe Kade een centrale was gebouwd.

In 1895 doet het openbaar vervoer in het Spijkerviertel zijn intrede: het net van de paardetram wordt uitgebreid met een lijn die loopt van de Steenstraat, via Hertogstraat, Emmastraat, Parkstraat, Eusebiusbuitensingel en Marktstraat naar het Eusebiusplein.

In 1889 koop de gemeente grond aan de verlengde Parkstraat voor de bouw van een meisjesschool, op de hoek van de Schoolstraat (nu 't Vuur'). Om de inmiddels tot Schoolstraat omgedoopte Bestedelingengang tot de Parkstraat te kunnen doortrekken, wordt eveneens grond verworven.

In deze periode werd ook begonnen met een voorzichtige sanering van de krotten, van de in de jaren 1850 - 1860 tot stand gekomen bebouwing in de omgeving van de Boekhorsterstraat. Pas in de twintiger jaren wordt op

ruimere schaal gesaneerd (o.a. t.b.v. de bouw van het Sportfondsebad). Pas na de tweede wereldoorlog worden de Wijkenstraten gesaneerd evenals de Riethorsterstraat en omgeving. De tijd na 1914 geeft een betrekkelijke rust weer voor het Spijkerviertel. Er vinden enkele uitbreidingen plaats (o.a. de Karel van Gelderstraat). Vast staat ook, dat reeds spoedig na de eeuwwisseling het Spijkerviertel een "gemengde" wijk werd; d.w.z. dat naast wonen ook het werken als functie een steeds belangrijkere plaats begon te krijgen.

3 bewoners aan het woord

Herten en herten van het wonen in 't Spijkerviertel

De problemen waar je als jong gezin woont in 'n oude buurt die geconfronteerd wordt met geheel onbekend nym. Maar voor 't spijkerviertel ligt 't loek nog iets anders. Het is 'n veel minder sprake van afbraak of uitroting van huizen. Toch vertrokken er veel mensen naar elders.

De ligging van de huizen ontstond werd in veel gevallen niet opgevoeld door nieuwe bewoners, maar werd als defect opgevoeld b.v. opslagruimte of kunstbaar leunt. Mede hierdoor ontstond veel verkeersoverlast. b.v. door laden en lossen van vaak erg grote en daardoor opstoppingen veroorzakende vrachtwagens. Bovendien worden sommige wegen in het spijkerviertel duidelijk als sleepwegen gebruikt.

Het is niet moeilijk te raden, dat hierdoor gewoontelijke verkeerssituaties ontstaan, vooral voor kinderen en oudere bewoners. Als je daar aan toe voegt dat ook 'nachts voor 'n gekette de verkeersactiviteiten doorgaan. Kun je wel zeggen dat 't wonen in 't spijkerviertel erg onrustig is.

Ook de onruïtelijkheid en slecht onderhoud toestand van de straten is een bron van ergernis voor veel mensen.

geen wonder dat niet veel mensen er voor voelen om het aanpak van hun huizen te verbeteren, waardoor alles er nog trechterder uit ziet. Dit alles draagt niet bepaald bij tot een prettig leefklimaat.

Kinderen moeten opgroeien in een omgeving waar het veel te veel en gevaarlijk is en waar ze hun spelactiviteiten kunnen ontplooiën. Daarvoor is het noodzakelijk dat de verkeersoverlast aanzienlijk

pekt voortdurend gezamenlijken en de nodige speelgelegenheden worden aangebracht. Gelukkig zijn er nog veel mensen die in het spijkhuiswonen willen blijven wonen en er zich voor in willen zetten de buurt leefbaar te maken.

Daar 'n heleboel dingen ontbreekt 't hier niet, recreatie, bushaltes, scholen en winkels van alles dat 'n normaal samenwonen op 'n buurt moet zijn. Met 'n beetje moeite kunnen we ook nog comfortabel gemaakt worden. Daar hoef je geen nieuwbouw voor te hebben.

Oude is 't gewoon erg gemakkelijk om met zoveel verschillende mensen als hier wonen in contact te komen. Die meeste oude bewoners kennen elkaar en hebben ook nog veel weet van de jongere bewoners op hun grenzen.

'Er zijn met elkaar en met de buurt bezig en laten het meest onder het veld van de buurt. Voor hen en voor iedereen geldt:

alleen samen kunnen we veel in het spijkhuis verbeteren.

Op kamers wonen in het Spijkhuiswonen.

Waarom komen zo veel mensen in het

Spijkhuiswonen op kamers wonen, zullen we nu aan het einde van de tijd komen tot het afsluiten.

Wel, dit is niet in één of twee woorden te zeggen, maar is het te schrijven van verschillende factoren. Om te beginnen ligt het Spijkhuiswonen ten opzichte van het centrum zeer gunstig: je zit vlak bij de winkels, het busstation en het station; alomerk een heel te bereiken vanuit de wijk.

Dit is zeker een hele belangrijke factor maar de wind telt niet de belangrijkste. Dat is zeker wel de factor die in de wijk hangt, die je niet in één woord kunt omschrijven, die de grote verschillen heeft aan huizen en milieu, die met zijn ogen zien.

Waarom je hier allemaal naar mensen kent hoe vaak de sociale achtergrond van de wijk en de wijk van de wijk.

Deze wijk, dat is er altijd wel iemand die je wel wil helpen. Het Spijkhuiswonen is een van de laatste oude wijken met karakteristieke huizen, met veel kamers, grote huizen, veel houtwerk, en een eigen sfeer die ook kamerswoning zijn.

Daarom is er nu wel kamers in deze huizen aan- en afgevoerd, dus is er in de wijk steeds meer kamerswoning wonen wat het allemaal

puttig meubel

Dit den anders zijn als en alleen nieuw lieren -
invenen in het spijkerkwartier onder sullen.
Ejlenhlyt eenje nu miedde en an allewe anders
menen jonge gezinnen' send deis deponder en
alles wat clouerdussen ad
echt, het is fijn en in het spijkerkwartier op
Wonen is leven 11

Waarom het in het spijkerkwartier
altijd goed wonen is geweest,
en het hopelijk nog lang zal blijven.

Nam een je breede straat met boom
beden, borden, schalen, wondels en vaak
plaatsen op of naast de wijze lussen
naar voorwaarts, binnen gloeiend.

Waar kan je tijdens de maaltijd
even van tafel lopen om binnen enige
minuten komijnen kaas, dadels, knof
of appels te kopen als even tussche
aanvulling op je maaltijd?

Waar kan iemand in jacht
met een rige de straat op lopen, zonder
mijn aandacht te trekken dan het
heppe meiseje in spijkerbroek en kraal
speldes of de bruten van op de lommen?

Welke straat heeft vijf minuten van
een spoor station en een reeds stads-
en provinciaal kastje?
Waar nog meer kan je een ijzer, lopen
of een kleine boom tegen de straatkant?

Als je een boom en overvloed, de
koffen of deit gepareerd je eels ha
in en kleine kleine gesproken bewijst
en je onder de straatkant, je draakt
vinden en je naar de lommen.

Als je een kleine boom en overvloed, de
koffen of deit gepareerd je eels ha
in en kleine kleine gesproken bewijst
en je onder de straatkant, je draakt
vinden en je naar de lommen.

Als je een kleine boom en overvloed, de
koffen of deit gepareerd je eels ha
in en kleine kleine gesproken bewijst
en je onder de straatkant, je draakt
vinden en je naar de lommen.

Het park Maas, de och van lary,
amantiaal en bisceap, loygen
onder hand de reed.

Men veel veldtoege stamene telling op
om de wijze en afen dat unich led, in
veroorlooft en peraanlyke bewijst
vrijheid het veld, de ietmaand overblijft
en naar alle wijze treden orrege
lommen met meubelen en lommen

Maas de Wijk groep en in stagen de
en de laatste jaren aan de lommen
reparaties om de wijze en de lommen
de lommen.

de leefbaarheid van het spijker- kwartier; wat het **is** en wat het kan **worden**

Weinig woorden zijn de laatste jaren
zoveel gebruikt als het woord "leef-
baarheid"; vaak terecht, soms ten
onrechte. Daarom is het goed aan het
begin van dit verhaal iets te zeggen
over wat wij onder leefbaarheid ver-
staan. Veel facetten spelen daarbij
een rol. De samenhang tussen al die
facetten en onze persoonlijke bele-
vingswereld bepaalt of we ons al dan
niet prettig voelen in onze woonom-
geving; of we ons erbij betrokken
weten; of het de plek is, die we ons
"thuis" noemen. Dat is niet voor ier-
deren hetzelfde, maar het is ook
weer niet zo persoonlijk, dat je er
niet iets met meer algemene geldig-
heid over zou kunnen zeggen.

Wonen is leven, zegt men wel. In

veel talen is het zelfs één woord. Om op een plek gelukkig te zijn, moet die plek alles bevatten wat ons beweegt. Je moet er dan je doen en laten op kunnen aflezen, je moet er jezelf kunnen zijn. De veelzijdigheid van het leven moet in onze woonplek terug te vinden zijn.

Door deze bril bekijken we het Spijkerkwartier: de bebouwde omgeving, de mensen die er wonen en werken, en de activiteiten die er plaats vinden. De hamvraag luidt: is het Spijkerkwartier zo'n plek, waar we ons "thuis" voelen, waar we kunnen kiezen tussen alleen zijn en samen zijn; een plek voor jonge en oude mensen, voor gezinnen en alleenstaanden, voor arm en rijk, voor hoofd- en handarbeiders, voor buitenlandse werknemers voor winkeliers, voor prostituees, voor kamerbewoners?

"Vogels van diverse pluimage" kom je er zeker tegen. Zo divers zelfs, dat de samenstelling van de bevolking steeds meer afwijkt van die in andere delen van de stad. Dat bepaalt mede het gezicht van het Spijkerkwartier. Maar we moeten natuurlijk wel oppassen, dat onze wijk geen vergaarbak wordt van allerlei groepen, waarvoor men elders geen plaats kan vinden. Dat zou voor de wijk niet goed zijn - immers nu al leven die groepen nogal langs elkaar heen, niet in het minst omdat ze zo weinig honkvast zijn: het aantal verhuizingen is hoger dan waar ook. Op die manier blijven menselijke contacten meestal

vluchtig en oppervlakkig, komen buurtactiviteiten nauwelijks van de grond en raken vooral de bejaarde wijkbewoners steeds meer in een isolement. Alleenstaanden zijn net zo gewoon of net zo bijzonder als ieder ander. Hun komt een plaats toe temidden van de anderen, en niet in een apart reservaat, zoals onze wijk dreigt te worden. Met dat laatste zijn zij zelf net zo min gediend als wij. Daarom is het - ook voor de stad Arnhem in haar geheel - beter als de bevolkingssamenstelling van onze wijk minder eenzijdig zou zijn. Het Spijkerkwartier moet weer een aantrekkelijk

ke woonplek worden voor gezinnen.

Een ander kenmerk van dit kwartier is de grote verscheidenheid aan activiteiten die er plaatsvinden. Dat het werken naast het wonen een belangrijke plaats inneemt, is een goede zaak, die mede de levendigheid bepaalt, en tevens wijst op de nabijheid van de binnenstad. We mogen niet vergeten, dat het wonen bij de binnenstad voordelen biedt van gemakkelijke bereikbaarheid van winkels, gemeentehuis, schouwburg, uitgaanscentrum, enzovoort. Maar dat mag niet betekenen, dat enorme verkeersdrukten (Spijkerlaan bijv.), vele opslagplaatsen en trottoirs vol kratten (Gravenstraat e.a.) onvermijdelijk

zijn. Het wonen komt daarmee ernstig in de verdrukking en verdient een krachtig eerherstel. In overleg en in samenwerking met alle betrokkenen moeten alle activiteiten hun plaats vinden, zodanig dat niet de één de vrijheid van de ander tekort doet. Dat geldt ten aanzien van de groot-handels, de kleine winkels, de prostitutie, de opslagplaatsen, de kantoren, de café's, de scholen - noem maar op. Om in goede harmonie te kunnen wonen en werken, zijn er binnen en buiten onze wijk afspraken nodig.

Het raamwerk, waarbinnen we wonen en werken, noemen we de bebouwde omgeving. Als we praten over het Spijkerkwartier, dan weten we, dat die plek niet op zich zelf staat, maar een plaats heeft binnen de stad, binnen de streek. Het vormt daarmee één geheel. We wonen opzij van de binnenstad, maar daarmee nauw verbonden; we wonen aan de rand van de Veluwe met aan de overkant van de rivieren het vlakke land van Liemers en Betuwe. Die samenhang merken we heel concreet aan de straten, die van een hellend naar een veel vlakker gebied lopen (bijv. Boekhorstenstraat). Het zal ook te merken moeten zijn aan de soort activiteiten in onze wijk in verhouding tot de binnenstad: meer met het accent op wonen, en minder op sociale, kulturele en economische voorzieningen, zoals die in het centrum te vinden zijn. Het wonen is onmisbaar om het leven in de oude stad te houden, wat in feite het zelfde is als: de oude stad in leven te houden. De bebouwde omge-

ving moet hiervan een afspiegeling zijn: minder dicht dan in het centrum, met meer woningen, scholen, speelgelegenheid en groen, en minder winkels, openbare gebouwen en verkeersvoorzieningen.

Over de wijk, zoals die er nu uitziet, valt veel goeds te melden. Het stratenpatroon is vol afwisseling: smalle en brede, lichte en donkere straten, met aaneengesloten en met losse bebouwing, met en zonder sprongen en glooiingen in de rooilijn (bijv. Emmastraat), verschillende hoogtes, verschillende richtingen, met soms een duidelijk oriëntatiepunt in zicht (zoals in de Prinsessestraat de Eusebiustoren). Zo ook de huizen; die zijn allemaal anders, maar in hetzelfde ritme. Ze zijn in hun aard gelijk, maar met verschillende gezichten: met of zonder tuintje, met verschillende stoepen, portieken, ramen, balkons, dakvormen; menselijk van maat en schaal Het Spijkerkwartier heeft een gevarieerde bebouwing. Daardoor vinden we onze wijk niet saai, niet vervelend. Daardoor verdwalen we niet in onze eigen wijk. De afwisseling zorgt voor verrassingen, waarvan we ons de meeste niet eens bewust zijn, maar die toch zeer belangrijk zijn voor de manier waar-

op we onze omgeving ervaren. Dit waardevolle uitgangspunt moet voor de toekomst veilig gesteld worden. En we moeten ons dit steeds goed realiseren wanneer we wijzigingen in de wijk gaan aanbrengen, zoals een verbouwing, een nieuwbouwplan, het maken van een speelstraat enz. Tegelijkertijd dwingt het ons om de wijk te beschermen tegen bedreigingen, zoals het onttrekken van panden aan de woonbestemming, de grote leegstand, het uiterst onvoldoende onderhoud van veel panden e kaalslag zonder vervanging.....

Het spijkerkwartier moet een aantrekkelijke wijk zijn om in te wonen en te werken. Dat hebben we samen in de hand: bevolking en overheid, bedrijven en financiers. Als we ons ook samen bewust zijn van die verantwoordelijkheid, kunnen we zelfs de negatieve kanten van de huidige toestand in positieve zin gebruiken. Om een voorbeeld te noemen: de kaalslagterreinen kunnen zodanig benut worden, dat wonen en werken er op een goede manier samengaan, en ontbrekende voorzieningen als speelgelegenheid en groen er een plaats krijgen. Een ander voorbeeld: als de grote huizen in de wijk te groot mochten blijken voor de steeds kleiner wordende gezinnen, zou splitsing

in appartementen een goede oplossing kunnen zijn. Vaststellend dat kaal-slag en leegstand open wonden zijn in het lichaam van de stad, mogen we deze kansen niet onbenut laten. Wanneer we aan de slag gaan, moeten we het hier omschreven eigene van het Spijkerkwartier voorop stellen. Dat betekent niet dat we klakkeloos moeten imiteren wat er al is. Wat wezenlijk is moet behouden blijven en dus ook, als grondtoon, in het nieuwe terug te vinden zijn. Het gaat er niet om "monumenten" als de zgn. Brusselse huizen in de Spijkerstraat te koesteren als kasplantjes. Het gaat om de sfeer van het totaal, waarin, naast de monumenten, ook nieuwbouw een plaats moet hebben.

Hoe we dit alles voor elkaar krijgen, is punt twee. Om de verpaupering van het Spijkerkwartier tegen te gaan, is een eerste vereiste te zorgen dat er een einde komt aan het ontbreken van beleid ten aanzien van een doelmatig beleid voor onze wijk. Een einde te maken aan de onduidelijkheid over de toekomst met op de achtergrond "grootse plannen". Daardoor worden slechts speculanten aangetrokken en hebben oorspronkelijke bewoners hun heil

elders gezocht. Punt één is dan ook dat we het met elkaar - bewoners en gemeente - eens worden over de uitgangspunten.

tot besluit

Onze wijk heeft in de loop der jaren een bont samengestelde bevolking gekregen, met een veelheid aan bezigheden. Het gaat er nu om de wijk zo te maken, dat ieder er z'n eigen plek kan vinden, waar hij z'n eigen activiteiten kan ontplooiën, waar het fijn is om te wonen, in vrijheid, zonder angst, zonder schuwheid.

Wij vinden dat dit kàn. En daarom vinden wij ook dat het moet! Daarom zijn we als bewoners samen met de gemeente aan het werk, want verhalen op papier zijn aardig, en ze zijn ook nodig, maar ze zijn niet het doel van onze activiteiten. Waar het echt om gaat is onze wijk leefbaar te maken. Opdat we kunnen zeggen: "Het Spijkerkwartier? Een prima plek om te wonen!"

Aan deze uitgave werd medegewerkt,
door Marlies Borgert, Ingrid Door-
nebosch- Witte, Han Doornebosch,
MARIKE van Essen, Gert Jan van
Leeuwen, Bas Loeve, Joep Mannaerts,
Ria Sluijs- van Snippenburg, Jan
van Snippenburg, Mevrouw G.J. van
Steijn, de Heer J.W. van Steijn,
Paul Timmermans, Bert de Vries,
Gerard Wagemans en Eugénie Marcus.

De Werkgroep Spijkerkwartier komt
's-maandagsavonds bijeen op 't
adres Driekoningendwarsstraat 26.

